

mpc
METODICKO-PEDAGOGICKÉ CENTRUM

**VZDELÁVANÍM
PEDAGOGICKÝCH ZAMESTNANCOV
K INKLÚZII MARGINALIZOVANÝCH
RÓMSKÝCH KOMUNÍT**

Moderné vzdelávanie pre vedomostnú spoločnosť / Projekt je spolufinancovaný zo zdrojov EÚ

Kód ITMS: 26130130051

číslo zmluvy: OPV/24/2011

Metodicko – pedagogické centrum

Národný projekt

**VZDELÁVANÍM PEDAGOGICKÝCH ZAMESTNANCOV
K INKLÚZII MARGINALIZOVANÝCH RÓMSKÝCH KOMUNÍT**

Mária Šofranková

**SÚBOR PRACOVNÝCH LISTOV PRE ŠIESTY ROČNÍK PREDMETU
REGIONÁLNA GEOGRAFIA – 2. ČASŤ**

Vydavateľ: Metodicko-pedagogické centrum,
Ševčenkova 11, 850 01
Bratislava

Autor UZ: Mgr. Mária Šofranková

Kontakt na autora UZ: Základná škola s materskou
školou Lipovce,
zssmslipovce@gmail.com

Názov: Súbor pracovných listov pre
šiesty ročník predmetu
Regionálna geografia – 1.časť

Rok vytvorenia: 2014

**Oponentský posudok
vypracoval:** Mgr. Alena Vargová

ISBN978-80-565-0413-0

Tento učebný zdroj bol vytvorený z prostriedkov projektu Vzdelávaním pedagogických zamestnancov k inklúzii marginalizovaných rómskych komúnit. Projekt je spolufinancovaný zo zdrojov Európskej únie.

Text neprešiel štylistickou ani grafickou úpravou.

Obsah

1	Historické vzácnosti našich obcí	4
	Kultúrne vzácnosti našich obcí	8
2	Nárečové slová	16
3	Zoznam bibliografických odkazov	17

1 Historické vzácnosti našich obcí

Obce Lipovce, Šindliar, a Lačnov, ktorá je dnes už patrí pod obec Lipovce, patrili od 13. stor. do panstva rytiera Merse (Merše) zo Svinia. V roku 1262 dostal za vojenské zásluhy do daru od kráľa Bela IV. panstvo Sviňa v údoliach Malej a Veľkej Svinky.

Úloha č. 1:

Do textu doplň roky (1320, 1389, 1331) založenia, resp. prvej písomnej zmienky o daných obciach.

Lipovce

Prvá písomná zmienka o obci Lipovce je z roku aj keď obec existovala už predtým. Obec bola založená na zákupnom práve, podiel Beňadika, syna šľachtica Merse pána zo Svinia. Názov obce sa tak ako u všetkých v tom čase menil z pôvodného Lypouch, cez Lipoch (1389), Lypolch (1427), Lipowecz (1773), Lipowce (1786), Lipovec (1920), po Lipovce (1927)

Šindliar

Šindliar bol založený v roku dohodou medzi Nicolai Schindlerom (Šindliarom) a spomínaným šľachticom Mersche ktorému územie patrilo. Nicolai Schindler tu bol určený na dedičného richtára a šoltýsa. Šoltýs bol tzv. osídľovateľ neobývaných území v čase kolonizácie. Tému osídľovania obce dramaticky spracovala a naštudovala Terka Petrušková v jej autorskej hre Ako sme prišli do Šindliara. Čiastočne sa opierala o reálne historické fakty, a najmä priezviská ktoré sú v tejto obci časté dodnes.

Lačnov

O obci Lačnov existuje prvá písomná zmienka z roku Názov dediny mohol vzniknúť od chotárneho názvu, ktorý popisoval charakter - lačno , alebo od mena prvého šoltýsa. Počet obyvateľov v minulom storočí postupne klesal najmä pre ilegálne sťahovanie do USA pred aj po druhej svetovej vojne. V roku 1970 mala obec 120 obyvateľov.

Lačnov bola samostatnou obcou do roku 1991. V roku 1996 mal Lačnov ako časť obce Lipovce 14 stálych obyvateľov.

Úloha č. 2: Priradiť k obrázkom, správny názov obce. Štvrtý obrázok je „bonusový“. Ktorá z obcí je na nej?

Obr. 1. Obec

Obr. 2. Obec

Obr. 3. Obec

Obr. 4. Zasněžená obec

Obr. č. 5. Obec

Obr. č. 6. Obec

Kultúrne vzácnosti našich obcí

Úloha č. 3: Priradiť k obrázkom kultúrnych pamiatok ich správne názvy.

Starý kostolík sv. Michala v Šindliari

Kostol sv. Michala v Lačnove

Kostol sv. Juraja v Lipovciach

Lipovský hrad Varhoška

Kaštieľ vo Fričovciach

Pamiatková zóna Lačnov (domy)

Oltár Premenenia Pána v Šindliari

Kaplnka nad obcou Lačnov

Obr. č. 7.

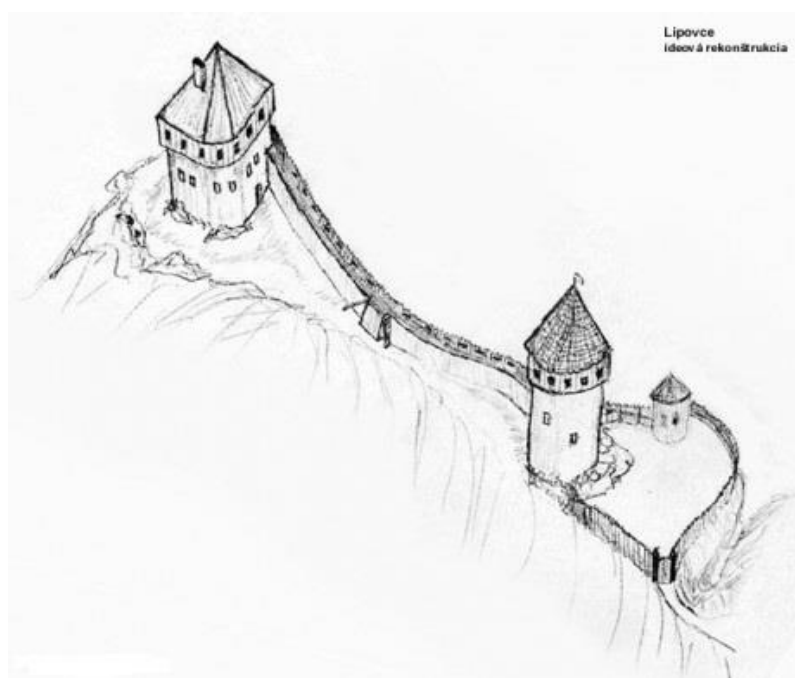
Obr. č. 8.

Obr. č. 9.

Obr. č. 10.

Obr. č. 11.

Obr. č. 12.

Obr. č. 13.

Obr. č. 14.

Úloha č. 4: Ak si predsa len niektoré obrázky nespoznal prečítaj si tento text. Možno si už dávno vedel okolo akých vzácností denne prechádzaš. Z obrázkov a textov vytvorte v triede bedeker (turistický sprievodca) v ktorom budú tieto, alebo aj ďalšie iné historické pamiatky. Pomôž si pri vyhľadávaní internetom, a týmito základnými informáciami.

Starý kostolík sv. Michala v Šindliari

Starý kostolík, ako ho v obci nazývajú bol v nedávnom čase zrekonštruovaný a zapísaný do zoznamu kultúrnych pamiatok SR. Jeho časť bola zrejme postavená okolo roku 1300. Zasvätený je sv. Michalovi archanjelovi. Gotický kostolík bol pôvodne postavený bez sakristie, ktorá bola dostavená až neskôr. Pristavaná bola postupne aj drevená zvonica, zvon z 15. stor. bol premiestnený do veže nového kostola. Po dostavaní nového kostola v roku 1950 sa tu presťahoval patrocínium (patronát), aj pastorácia. Starý kostol schátral do bezútešného stavu. Úplná rekonštrukcia prebehla v rokoch 2001 – 2005. Cieľom bolo aby vyzeral ako v začiatkoch svojej existencie. Strecha je samozrejme pokrytá dreveným šindľom. V tomto kostole sa nachádza vzácny hlavný oltár. Obnovený bol aj kamenný múr z východnej strany. Okolo kostola stáli kedysi staré mohutné lipy, z ktorých zostala len jedna. Po obvode ma 6 m.

Kostol sv. Michala v Lačnove

Dnes je gréckokatolícky kostol sv. Michala Archanjela jednodňový, murovaný s nízkou vežou a jej manzardovým zastrešením v tvare zvonca (valašské čapica). Najstarší záznam pochádza z roku 1792. Kostol sv. Michala s Lačnove v roku 1839 bol podľa schematizmu murovaný, no schematizmus z roku 1878 hovorí o drevenom kostole v Lačnove. Podľa máp však ide o ten istý kostol na tom istom mieste. V zápisnici inventára filialneho kostola v Lačnove je zápis: *„Drevený lačnovský kostol bol predtým (v roku 1905) úplne zničený požiarom, no úsilím a nákladom veriacich bol v roku 1907 obnovený a vystavený z pevného materiálu, opatrený klenbou, pokrytý šindľami, situovaný v bezpečnej vzdialenosti od príbytkov obyvateľov. Jeho dĺžka je 7,80 m a šírka 4,20 m, ozdobený vkusnou vežou, v ktorej visí jeden zvon zasvätený sv. Michalovi Archanjelovi.*

V starom zápise teda pravdepodobne došlo k chybe, čo sa v histórii občas stáva.

Kostol sv. Juraja v Lipovciach

Sakrálnou dominantou v časti Lipovce je rímskokatolícky kostol zasvätený sv. Jurajovi postavený v roku 1663. Pôvodne gotický štýl bol pozmenený prestavbami na renesančný. Svätýňa pochádza z roku 1882. Kostol dostal vysokú štíhlu vežu a ihlanovú strechu. Kostol je jednodňový s oblým presbytériom a valenou klenbou s lunetami (polkruhové steny na vrchu). Nepostačujúca kapacita farského kostola si vyžiadala zväčšenie a prestavbu severnej kaplnky a neskôr aj južnej. Pri juhozápadnom rohu kostola stojí aj iná dominanta obce, Lipovecká lipa (chránená od r. 1970)

Lipovský hrad Varhoška

Severozápadne od obce Lipovce, na východnej strane Lačnovského potoka, sa nachádza kopec Zámčisko. Miestni ho tak volajú už od nepamäti. Na tomto kopci sa stojí dodnes zrúcanina Lipovského hradu, inak nazývaného aj Varhoška. Pôvodne ranogotická stavba bola postavená na začiatku 13. stor. Pravdepodobne ho dal postaviť niektorý dedič šľachtica Merse zo Svinia, ktorému patrilo celé územie. Jeho dejiny nie sú známe. Pretiahnutá elipsa pôdorysu mala rozmery 20x93 m. Hrad mal dve stavby, južná slúžila ako hradný palác.

Hlavným poslaním hradu bolo strážiť bezpečnosť cesty, ktorá spájala Šariš a Spiš. Na hrade sídlili v rokoch 1300 -1312 Templári, ktorí strážili cesty Európy do Svätej zeme, už oni vraj pili minerálnu vodu, ktorá v blízkosti vyvierala. V roku 1314, keď ich rád zanikol je možné, že sa na ňom ukrývali aj naďalej. Majitelia hradu sa často menili, no Merseovci ho získali späť a opravili ho. Koncom kuruckých vojen (1591) bol definitívne zničený. Zostal len prstencový val a zvyšky základov. V severnej časti je zachovaný kus múry valcovej veže v vysekanou strieľňou.

Kaštieľ vo Fričovciach

Kaštieľ dal postaviť Valent Berthóty v rokoch 1623 -1630 podľa plánov staviteľa Michala Sorgera z Prešova, mimoriadne zaujímavé figurálne a rastlinné ornamentálne sgrafitá vytvoril Martin Waxmann. Syn Valenta - Ján predal začiatkom 18. storočia kaštieľ Jánovi Therenyovi. Kaštieľ však od neho kúpil späť jeho syn Mikuláš Berthóty. Jeho dcéra Viktória sa vydala za baróna Dominika Ghillániho a pod vedením ich syna kaštieľ okolo roku 1840 prestavali. Do roku 1945 ho obývala rodina Ghillányiovcov. Kaštieľ bol opravený v rokoch 1953-55 a 1977-78. Toho času prebieha opäť jeho rekonštrukcia, časť fasády je už opravená.

Pamiatková zóna Lačnov (domy)

Lačnov je podľa spôsobu zástavby dedinou hromadnou. Obytné domy má situované pozdĺž nespevnených komunikácií. Okolo obydli sú ešte aj dnes umiestnené hospodárske budovy – stodoly, kôlne, sypance, senníky. Sú umiestnené jednotlivo alebo v skupinách. Dodnes je tu zachovaná pôvodná zástavba na území niekdajšej samostatnej obce Lačnov. Pôvodná obytno-hospodárska funkcia sídla sa transformuje na rekreačno-chalupársku. Za pamiatkovú zónu bol vyhlásený v roku 2009.

Oltár Premenenia Pána v Šindliari

Hlavný oltár v starom kostole sv. Michala archanjela v Šindliari pochádza z roku 1627. Renesančno - manieristické dielo typu saských epitafov, stojí teraz v zadnej časti presbytéria zaklenutého lomenou klenbou, teda na svojom pravdepodobne pôvodnom mieste. V rokoch 1965 – 66. Bol reštaurovaný v Košiciach. Ústredným je obraz Premenenia Pána, na vtchu je socha sv. Michaela archanjela, ako patróna chrámu. Bočný oltár Sťatia sv. Jána Krstiteľa, krstiteľnica, plastika Madonny s Ježiškom z konca 14 stor.(kópia je v kostole), obraz Ecce Homo s sv. Anny z druhej polovice 18. stor. zostali v depozite múzea v Košiciach.

Kaplnka nad obcou Lačnov

V roku 1872 dala Zuzana Lešková rod. Kalašská postaviť kaplnku v chotári obce Lačnov. V tom istom roku bola aj posvätená renčišovským kňazom Petrom Mrázom. Zuzana Lešková bola matkou mladého emigranta v USA. Pravdepodobne vďaka tomu mala prostriedky ktorými financovala stavbu. Kaplnka stojí nad Lačnovom pri poľnej ceste smerom na vyšný Slavkov. Postavili ju na mieste starej kaplnky. Je zrejme najstaršou stavbou Lačnova. Nie je vylúčené že stála pri ceste ktorá spájala Spiš a Šariš, ktorej bezpečnosť strážil Lipovský hrad.

2 Nářečové slová

Úloha č. 4: Spoj obrázok s nářečovým pojmom. Pozor v niektorom obrázku sa skrývajú až 2 pojmy. Pomôcť ti s tým môžu starí rodičia.

Obr. č. 15.

3 Zoznam bibliografických odkazov

[http://korzar.sme.sk/c/4449368/vzacna-historicka-pamiatka-sindliara-znova-](http://korzar.sme.sk/c/4449368/vzacna-historicka-pamiatka-sindliara-znova-ozila.html#ixzz2yxr4FLdi) (10. 04. 2014)

[ozila.html#ixzz2yxr4FLdi](http://korzar.sme.sk/c/4449368/vzacna-historicka-pamiatka-sindliara-znova-ozila.html#ixzz2yxr4FLdi) (17. 03. 2014)

<http://www.panoramio.com/photo/34113878> (10. 04. 2014)

<http://www.castrum.sk/page.php?id=158> (10. 04. 2014)

<http://skolalipovce.edupage.org/photos/album/70/img003.jpg> (10. 04. 2014)

<http://www.lacnov.sk/o-obci/historia/> (10. 04. 2014)

<http://www.tunisko.estranky.sk/clanky/kamenna-baba/kamenna-baba.html> (10. 04. 2014)

<https://mail.google.com/mail/u/0/?shva=1#inbox> (10. 04. 2014)

<http://www.treking.cz/cyklistika/bachuren-cyklotrek.htm> (10. 04. 2014)

Ostatné obrázky boli fotené ručne kreslené, alebo vytvorené v grafickom editore autorom.